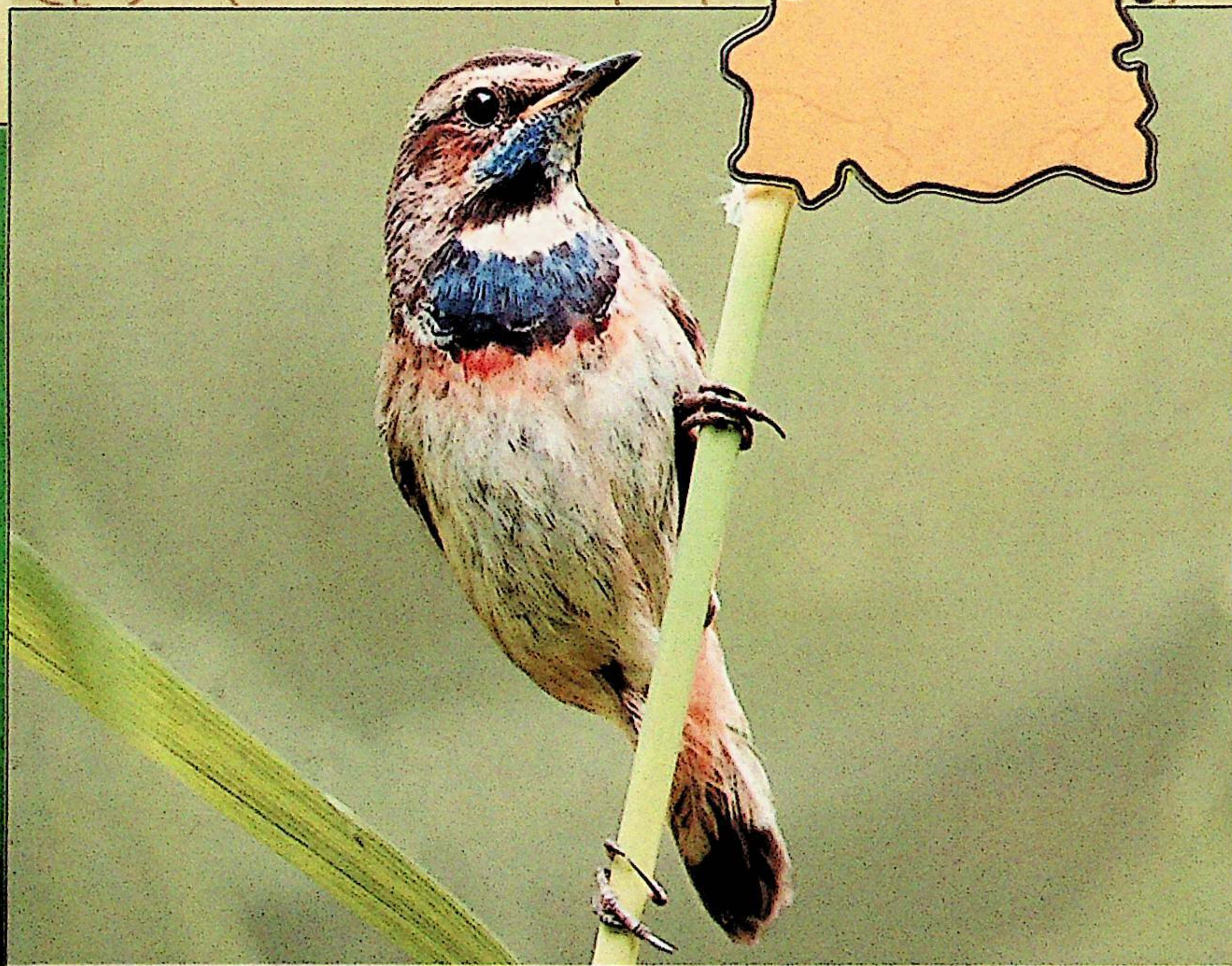

1578379

**В. Л. Булахов, А. А. Губкін,
О. Л. Пономаренко, О. Є. Пахомов**
БІОЛОГІЧНЕ РІЗНОМАНІТТЯ УКРАЇНИ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКА ОБЛАСТЬ
ПТАХИ: ГОРОБЦЕПОДІБНІ
(Aves: Passeriformes)

**V. L. Bulakhov, A. A. Gubkin,
O. L. Ponomarenko, A. Y. Pakhomov**
BIOLOGICAL DIVERSITY OF UKRAINE
DNIPROPETROVSK REGION
BIRDS: PASSERINES
(Aves: Passeriformes)

Розглянуто питання різноманіття найбільшого з рядів однієї з домінуючих груп птахів – горобцеподібних, які мешкають в умовах Дніпропетровщини з різним характером перебування. Наведено характеристики природних умов регіону, які сприяють формуванню фауни, різноманіття та кількісного складу горобцеподібних, їх екологічних комплексів, закономірностей біогеоценотичного розподілу, змін стану і статусу, кадастру, соціального значення і функціональної ролі в екосистемах. Надано рекомендації щодо організації необхідних заходів охорони і приваблення птахів у різні угіддя з метою збереження продуктивності цих угідь.

Для працівників природоохоронних установ, наукових працівників, викладачів вищих та середніх навчальних закладів, аспірантів, студентів, учнів та аматорів.

Іл. 149. Карт 112. Табл. 76. Бібліограф. 857

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	3
ВСТУП	4
Глава 1. ОСОБЛИВОСТІ УМОВ ІСНУВАННЯ ГОРОБЦЕПОДІБНИХ У ДНІПРОПЕТРОВСЬКІЙ ОБЛАСТІ	6
1.1. Екологічні умови	6
1.2. Негативні екологічні чинники антропогенного походження в існуванні горобцеподібних птахів	10
Глава 2. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РЯДУ ГОРОБЦЕПОДІБНИХ	11
2.1. Морфологічні й анатомічні особливості	11
2.2. Екологічні особливості	13
2.3. Походження та еволюція	21
2.4. Сучасна систематика ряду	21
Глава 3. ХАРАКТЕРИСТИКА РІЗНОМАНІТТЯ РЯДУ ГОРОБЦЕПОДІБНИХ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ, ЙОГО ЗМІНИ ПІД ВПЛИВОМ АНТРОПОГЕННИХ ЧИННИКІВ	25
3.1. Видовий склад і таксономічна характеристика горобцеподібних Дніпропетровської області	26
3.2. Географічні типи та екологічні комплекси горобцеподібних області	31
3.3. Різноманіття горобцеподібних птахів	34
3.3.1. Регіональне різноманіття	34
3.3.2. Порівняльний аналіз регіонального різноманіття горобцеподібних із фауною світу та України	36
3.4. Сучасний стан біорізноманіття горобцеподібних птахів	41
3.4.1. Зміни різноманіття горобцеподібних на різних етапах трансформації природного середовища	41
3.4.2. Зміни стану горобцеподібних птахів під впливом антропогенних чинників	49
3.4.3. Сучасний охоронний стан біорізноманіття горобцеподібних птахів у Дніпропетровській області	51
Глава 4. БІОГЕОЦЕНОТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ГОРОБЦЕПОДІБНИХ В УМОВАХ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ	55
4.1. Біогеоценотичні особливості просторового розподілу горобцеподібних	55
4.1.1. Біогеоценотичний розподіл видового складу горобцеподібних	56
4.1.2. Біогеоценотичний розподіл кількісного складу горобцеподібних	62
4.1.3. Вплив біогеоценотичних чинників на розподіл горобцеподібних птахів	68
4.1.4. Вплив біогеоценотичних чинників на гніздування горобцеподібних	75
4.1.5. Загальні закономірності розміщення гнізд горобцеподібних у лісових екосистемах	82
4.1.6. Особливості розташування гнізд за наявності і близькості відкритих покривів	86
4.2. Експозиція та орієнтація гнізд	87
4.3. Вплив різних типів лісових біогеоценозів на морфологічні особливості	92
4.4. Вплив різних типів лісових біогеоценозів на репродуктивні особливості	94

4.5. Вплив різних типів лісових біогеоценозів на добову активність птахів....	95
Глава 5. КАДАСТРОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ГОРОБЦЕПОДІБНИХ ПТАХІВ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ	97
Глава 6. ФУНКЦІОНАЛЬНА РОЛЬ ГОРОБЦЕПОДІБНИХ В ЕКОСИСТЕМАХ	332
6.1. Різноманіття діяльності горобцеподібних в екосистемах	333
6.2. Роль горобцеподібних у формуванні вторинної біологічної продукції в екосистемах.....	335
6.2.1. Біомаса і продуктивність горобцеподібних у лісових екосистемах	335
6.2.2. Біомаса і продуктивність горобцеподібних у відкритих ландшафтах.....	340
6.3. Живлення та роль трофічних взаємозв'язків горобцеподібних у захисті первинної продукції автотрофів	342
6.3.1. Живлення горобцеподібних у лісових екосистемах Дніпропетровської області	345
6.3.2. Вилучення біомаси горобцеподібними в екосистемах	364
6.3.3. Трофічна роль комахоїдних птахів у лісових екосистемах.....	369
6.4. Енергетичний баланс горобцеподібних в екосистемах	373
6.4.1. Роль горобцеподібних у трансформуванні біотичної енергії в екосистемах Дніпропетровської області	374
6.4.2. Потік енергії через горобцеподібних.....	380
6.5. Роль горобцеподібних у міжекосистемних зв'язках.....	380
6.6. Середовищевірна роль горобцеподібних	383
6.6.1. Роль горобцеподібних у лісовідновленні.....	383
6.6.2. Роль горобцеподібних у створенні середовищ для існування інших тварин.....	384
6.7. Роль горобцеподібних у ґрунтотвірних процесах.....	390
6.7.1. Вплив горобцеподібних на фізичні властивості ґрунту.....	391
6.7.2. Вплив горобцеподібних на формування хімічних властивостей ґрунту	392
6.7.3. Роль горобцеподібних у збагаченні ґрунту поживними речовинами	394
6.8. Роль горобцеподібних в абразійних процесах.....	397
Глава 7. ГОРОБЦЕПОДІБНІ ЯК КОНСОРМЕНТИ У ЛІСОВИХ КОНСОРЦІЯХ.....	399
7.1. Горобцеподібні у трофофункціональній структурі консорцій	400
7.1.1. Характеристика трофоконсортивних зв'язків горобцеподібних у різних екосистемах.....	400
7.1.2. Індивідуальні трофоконсортивні зв'язки горобцеподібних із головними детермінаторами автотрофів.....	402
7.3. Топічні консортивні зв'язки горобцеподібних у лісових екосистемах	417
Глава 8. РОЛЬ ГОРОБЦЕПОДІБНИХ У СТВОРЕННІ ЕКОЛОГІЧНОГО БУФЕРА ПРОТИ ТЕХНОГЕННОГО ЗАБРУДНЕННЯ.....	424
Глава 9. МОРФОФІЗІОЛОГІЧНІ І БІОХІМІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ГОРОБЦЕПОДІБНИХ В УМОВАХ ТЕХНОГЕННОГО ЗАБРУДНЕННЯ ...	427
9.1. Накопичення важких металів в організмах птахів у різних за ступенем забруднення довкіллях.....	429
9.2. Вплив важких металів на морфофізіологічні індикатори	433
9.3. Вплив техногенного забруднення довкілля на біохімічні особливості організму горобцеподібних.....	435

9.4. Адаптивні особливості горобцеподібних в умовах промислового забруднення довкілля.....	439
Глава 10. ОХОРОНА, ПРИВАБЛЕННЯ І ВИКОРИСТАННЯ ГОРОБЦЕПОДІБНИХ	446
10.1. Головні заходи охорони горобцеподібних.....	448
10.1.1. Збільшення й упорядкування природно-заповідного фонду регіону як головний захід збереження різноманіття горобцеподібних	449
10.1.2. Конструювання і відновлення екосистем – шлях створення сприятливих умов для існування і збереження горобцеподібних	453
10.1.3. Охорона птахів під час сільськогосподарських робіт.....	455
10.1.4. Підгодівля як активний засіб охорони птахів.....	457
10.1.5. Інші заходи охорони птахів.....	460
10.2. Приваблення птахів як багатофункціональний захід їх охорони, екологічної оптимізації природних і антропогенних екосистем і еколого-естетичного виховання	460
10.2.1. Приваблення горобцеподібних на гніздування	461
10.3. Використання птахів	465
ПІСЛЯМОВА.....	468
SUMMARY	469
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	473
АЛФАВІТНИЙ ПОКАЖЧИК НАЗВ ПТАХІВ.....	515
ЗМІСТ.....	520